

**ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ:
ОСНОВНІ РІВНІ, НАПРЯМИ ТА ЕТАПИ****Гура О. І., д. пед. н., професор; Гура Т. Є., д. псих. н., професор***Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна*

guru.olexandr@gmail.com

Ключові слова:

проект, проектна діяльність, проектна культура, європейська проектна культура.

У статті здійснено уточнення сутності і змісту європейської проектної культури, визначено й охарактеризовано основні напрями і етапи її поширення і формування. Констатовано, що цей феномен необхідно визначати і розглядати на двох рівнях - соціальному і особистісному. На соціальному рівні європейська проектна культура представлена як динамічна система ціннісних характеристик європейської соціальної спільноти, що забезпечує прояв, розповсюдження, розвиток та відтворення проектної діяльності як однієї із основних форм інноваційного перетворення дійсності. У статті розглянуто і проаналізовано змістовні етапи та напрями її поширення і формування на цьому рівні: від зародження методу проєктів і започаткування проектної діяльності в освітній сфері, у сфері практичної підготовки, розробки системи управління проєктами в публічній сфері, міжнародній діяльності до створення інституцій та організації процесу її цілеспрямованого формування. Проектну культуру необхідно розглядати і на особистісному рівні як систему ціннісних діяльнісно-рольових та особистісних характеристик людини, що формуються і розвиваються і які забезпечують успішність її проектної діяльності як однієї з основних форм інноваційного перетворення дійсності. У роботі розглянуто зміст і підходи її розвитку на цьому рівні.

**FORMING THE EUROPEAN PROJECT CULTURE:
BASIC LEVELS, AREAS AND STAGES****Gura O., PhD in Pedagogy, Professor; Gura T., PhD in Psychology, Professor***Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine*

guru.olexandr@gmail.com

Keywords:

project, project activity, project culture, European project culture.

The article clarifies an essence and content of the European project culture, defines and characterizes the basic directions and stages of its dissemination and formation. It is stated that this phenomenon needs to be defined and researched on two levels: social and personal. At the social level, the European project culture is presented as a dynamic value system of the European community, which ensures the manifestation, development and reproduction of project activity as one of the main forms of an innovative transformation of reality. The substantive stages and directions of its dissemination and formation at this level are considered and analyzed in the article: from the inception of the project method and the initiation of project activity in the educational sphere, in the field of practical training, development of the project management system in the public sphere, and up to the creation of institutions and organization of the process of its purposeful formation. Project culture should be considered at the personal level as a system of personal characteristics being formed and developing, which ensure the success of project activity, as one of the main forms of innovative transformation of reality. These include: technical skills and competences; management skills; organizational skills; leadership and interpersonal skills; analytical and contextual knowledge; administration skills (planning, execution, control / evaluation), problem solving; intellectual, emotional and synergistic skills; adaptability / innovation / flexibility; workplace safety knowledge; knowledge of the law; time, cost, risk management skills and more. It is stated that the main active participants in the transfer of accumulated experience in the preparation and implementation of projects are educational institutions of all levels. This work is performed through the usage of the project approach to the organization of educational process, implementation of the project approach to the management of educational institution, involvement of the participants of the educational process in the project activity and implementation of appropriate educational programs. The article shares the experience of the formation of project culture in students of Zaporizhzhya National University that is carried out within the framework of the Erasmus +: Jean Monnet actions – 587321-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE "European Project Culture".

Постановка проблеми

Демократизація та гуманізація українського суспільства, перенесення акценту із соціальних явищ на особистість, децентралізація більшості сфер життєдіяльності людини, розвиток її інноваційного характеру зумовили актуальність та необхідність проєктного підходу до успішного вирішення більшості проблем. За останні роки проєктування оформилось в окремий вид діяльності і стало невід'ємною складовою не тільки професійної, однак і життєдіяльності загалом, а проєктність, на думку науковців (В. Сидоренко, О. Шаповалова та ін.), є визначальною рисою сучасного мислення, однією з найбільш вагомих ознак загальної культури Як наслідок, протягом останніх десятиліть вітчизняні та зарубіжні вчені і практики виділяють особливу категорію - «проєктну культуру», яка на сьогодні вже придбала статус міждисциплінарної (Н. Кошевнікова та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Результати здійсненого аналізу наукових джерел засвідчують, що дослідженню окремих питань зазначеного проблемного простору приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема, предметом вивчення є: сутність проєкту і проєктної діяльності (О. Безпалько, О. Карабін, С. Кримський, Т. Сілакова та ін.); методи проєктування (С. Андронов, С. Андреєва, С. Ніканоров та ін.); методологія та інструментарій управління проєктами (В. Агранович, А. Моїсєєва, А. Чемерис, W. Abdullah, A. Ramly та ін.); історія виникнення та особливості впровадження проєктного підходу в освітній простір (Л. Довгополова, В. Молчанова, О. Огієнко, Є. Полат, Ю. Шихваргер, M. Knoll та ін.); сутність та зміст поняття «проєктна культура» (В. Дюков, Г. П'янкова, В. Сидоренко, В. Ченобитов та ін.); складові проєктної культури (J. Brill, M. Bishop, S. El-Sabaa, E. Zavadskas, B. Zulch., W. Seng Lei та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

У той же час, варто констатувати, що незважаючи на великий науковий інтерес і значні здобутки в напрямі вивчення питань, пов'язаних із розвитком сфери соціального проєктування, підготовки до проєктної діяльності, немає загальноприйнятого цілісного наукового розуміння сутності проєктної культури, розробленої й обґрунтованої системи цілеспрямованого її формування.

Метою статті є уточнення контенту феномену європейської проєктної культури, визначення її характеристика основних рівнів, етапів і напрямів її розповсюдження і формування.

Виклад основного матеріалу

Аналіз наукових джерел дає підстави констатувати, що трактування сутності культури, проєктної культури в науковій літературі є варіативний характер. За основу розуміння вчені беруть як внутрішні, особистісні явища, так і зовнішні, діяльнісні, соціальні, що виявляються на «духовному» (психологічному) та матеріальному рівнях.

Так, у загальному розумінні культура – це динамічна система ціннісних характеристик соціальної спільноти, які знаходять свій зовнішній прояв у діяльності на поведінковому, когнітивному та емоційному рівнях. З одного боку, культура є продуктом життєдіяльності людини, з іншого, вона визначає її зміст. Основними носіями культури є люди, у яких вона «сидить» у голові, впливає на сприйняття ними навколишнього світу і проявляється в їхній поведінці і діяльності [8]. Отже, культура проявляється, з одного боку, як сукупність ціннісних характеристик спільноти, що генеруються, розвиваються і передаються від покоління до покоління; з іншого - як набір певних знань, умінь, навичок та інших особистісних характеристик людини, які зумовлюють і забезпечують успішне виконання нею конкретної діяльності та життєдіяльності загалом. Залежно від сфер діяльності, дослідники розподіляють культуру за її видами: професійна культура, педагогічна культура, психологічна культура, мовна культура тощо.

Активізація, розповсюдження і виділення в окрему професійну сферу проєктної діяльності як продуктивної діяльності, розбитої на окремі закінчені цикли (проєкти) і спрямованої відповідно до певного алгоритму (прогнозування, планування, конструювання, виконання і оцінка) на перетворення у встановлені терміни відповідними засобами і ресурсами певної системи згідно з означеним результатом, зумовило виділення окремого виду культури - проєктного.

Результати аналізу наукових підходів до розуміння сутності проєктної культури дають підстави констатувати таке:

- по-перше, вона визначається і розглядається як на рівні соціальному - цінності спільноти (Б. Арчер, О. Генісаретський, В. Дюков, І. Зимняя, А. Кравцов, О. Каукіна, К. Кантор, Н. Кошевнікова, Г. П'янкова, В. Сидоренко, Є. Ткаченко, Л. Філімонюк та ін.), так і особистісному - діяльнісно-рольові та особистісні характеристики (А. Ашероф, Т. Бреднева, Н. Стеніна, М. Трускова, Л. Філімонюк, В. Ченобитов, В. Шеховцева та ін.);

- по-друге, має свої особливості: адаптивна і базується на здібностях людини змінюватись і адаптуватись; є загальним надбанням індивідів, які належать до груп, сімей, суспільства; набувається і передається від покоління до покоління шляхом урахування, спостереження і нагромадження досвіду; впливає на сприйняття, формує поведінку й визначає сприйняття індивідом навколишнього середовища.

Отже, на соціальному рівні феномен «європейська проєктна культура» можна розглядати як динамічну систему ціннісних характеристик європейської соціальної спільноти, що забезпечує прояв, розповсюдження, розвиток та відтворення проєктної діяльності як однієї із основних форм інноваційного перетворення дійсності.

У цьому контексті процес формування європейської проєктної культури тісно взаємопов'язаний із становленням як загалом світової, так і конкретно

європейської (класичної) системи освіти, «входженням» у неї проєктування (проєкту) як новітньої форми та методу підготовки молодого покоління, активізації творчої та інноваційної діяльності. Залежно від змісту він має свою генезу, етапи та напрями, зокрема дослідники цієї сфери (Є. Полат, О. Огієнко, Л. Довгополова, Ю. Шихваргер, В. Молчанова та ін.), услід за німецьким педагогом-дослідником М. Knoll [19], акцентують увагу на таких:

- 1590 – 1765 рр. – започаткування проєктної діяльності в освітньому процесі країн Західної Європи. Проєкт стає одним з важливих елементів підготовки архітекторів і художників у Римі та Парижі;
- 1765 - 1880 рр. – період становлення проєкту як дидактичного засобу в робітничих школах та професійно-технічній освіті Франції, Німеччини та Швейцарії. «Перенесення» проєктної діяльності з Європи до Америки: упровадження проєктного підходу в практику Массачусетського технологічного інституту, у підготовку фахівців у Школі ручної праці при Університеті Вашингтона у Сент-Луїсі;
- 1880 - 1915 рр. – активне використання проєктів у сфері практичної підготовки. Проєкт називали «методом проблем», або «методом цільового акту», який мав базуватись на активності та самостійності учнів і зорієнтовувати навчання на прагматичну практичну складову. У 1908 році завідувач відділу виховання сільськогосподарських шкіл Д. Снезден уперше використав цей термін (home project), а в 1919 році Бюро виховання офіційно узаконило термін «проєкт» [14]. І в подальшому американське шкільне відомство надрукувало рекомендації «Проєктний метод у справах освіти», і він набуває статусу технології прогресивного навчання [6].

Значним фактором розповсюдження проєктного підходу стали і дослідження науковців, спрямовані на обґрунтування дидактичних засад освітнього процесу. Зокрема, науково-методичною основою для поширення проєктного підходу не тільки в освіті, а й поза її межами були і є роботи основоположника прагматизму професора Колумбійського університету Джона Дьюї (1859-1952), які пропагували головний принцип навчання – «навчання через дію», тобто постійне, реальне втілення чогось нового. Концепція науковця базувалась на тому, що метод проєктів, в основі якого лежить особистий досвід, є ефективним механізмом розвитку мислення, яке активізується в конкретній проблемній ситуації та намагається знайти найбільш оптимальне її вирішення. Отже, навчання має вибудовуватись на активній основі через цілеспрямовану діяльність учня, урахувавши його особистий інтерес і знання. Причому зацікавленість в отриманні нового знання залежить від усвідомленості сфери його практичного застосування в подальшому житті. Тому дуже важливо, щоб проблема, яку вирішує учень, була взята із реального життя, була значущою та для вирішення якої були потрібні не тільки отримані знання, але й нові, котрі треба

засвоїти. Отже, проблема отримує контури проєктної діяльності [14];

- 1915 - 1965 рр. – відбувається «переосмислення» проєктного методу як американської освітньої стратегії та «перенесення» його найкращих практик з Америки назад, до післявоєнної Європи. Широкого розповсюдження набувають ідеї проєктної діяльності в освітній системі Західної Європи, зокрема: у Німеччині метод проєктів «Vorhaben» («здум») покладено в основу концепції загальної освіти як засіб зв'язку теорії з практикою, як кращий метод, що має потенціал піднести суспільство на вищий щабель культури, як методичне ядро самовиховання; у Франції, Бельгії створено кілька модельних ліцеїв (ліцеї-пілоти), професійних шкіл, які використовували ідеї методу проєктів та ін. [5, 6];
- з 1965 – дотепер – повторне відкриття проєктної ідеї та третя хвиля його міжнародного визнання та поширення. Так, на початку 70-х років в Англії створюються експериментальні «відкриті школи», у яких, згідно з методом проєктів, не було чіткого розкладу уроків, традиційного навчального плану. А значна увага приділяється розвитку творчих здібностей учнів за їхніми інтересами [5]. Надалі на державному рівні в Англії та Франції вводиться обов'язковий предмет «Технологія», що зорієнтований на виконання творчих проєктів, пов'язаних здебільшого із такими сферами діяльності, як механіка, електроніка, інформатика, економіка. Це давало змогу, з одного боку, забезпечити розвиток комплексу здібностей особистості, з іншого, - допомогти надалі знайти роботу.

На початку 80-х – 90-х рр. метод проєктів у поєднанні з іншими активними методами навчання активно використовується в системі допрофесійної та професійної підготовки в Німеччині та Швейцарії. Провідною формою є інтегрований курс «Трудове навчання», який включає в себе доведення, техніку, економіку і передбачає розвиток самостійності, кооперації в процесі виконання виробничих завдань. А проєктна робота, як кінцевий результат вивчення курсу, в більшості європейських закладів вищої освіти є однією з основних форм перевірки рівня професійної підготовки [10, 14].

Як окремий напрям становлення й розвитку європейської проєктної культури з середини ХХ століття можна розглядати управління проєктами (W. Abdullah, A. Ramly). Управління проєктами сьогодні - один з найважливіших механізмів ринкової економіки. У найбільш розвинених країнах він використовується практично на всіх програмах. За даними Міжнародної асоціації управління проєктами (IPMA), використання сучасної методології та інструментарію управління проєктами дає змогу заощадити близько 20-30% часу і близько 15-20% коштів, що витрачаються на здійснення проєктів і програм [1]. Піонерами у сфері застосування управління проєктами стали підприємства таких галузей, як телекомунікації, ІТ, нафтогазова промисловість, будівництво, енергетика, аерокосмічна

і військова промисловість. Досить широкого розповсюдження управління проектами отримало в публічній сфері як процес інституалізації в програмно-цільовий формат способів втручання державних органів влади чи органів місцевого самоврядування в соціальну дійсність з метою розв'язання соціальної проблеми [11]. Тобто проект стає засобом вирішення проблем. За методологією Міжнародного валютного фонду 2001 публічний сектор охоплює сектор державного та місцевого управління та сектор публічних установ, підприємств і організацій, тобто всі аспекти буття та життєдіяльності громадян і громад. Процес інституалізації включає формування структури проекту, розробку стратегії, формалізацію процедур і розробку шаблонів координації, управління та фінансування, визначення компетенцій та формування вмінь.

Наступним напрямом формування і розповсюдження європейської проектної культури є започаткування й підтримка європейських проектних ініціатив. Так, ще в 1954 р. у Женеві швейцарським філософом Дені де Ружмоном було створено Європейський культурний фонд (ЄКФ) - незалежний фонд, що розташований у Нідерландах і здійснює свою діяльність по всій Європі протягом майже 60 років. Першим президентом Фонду був один з головних архітекторів Європейського Економічного Співтовариства (пізніше Європейського Союзу) Робер Шуман. ЄКФ підтримує мистецтво і культуру в Європі через реалізацію власних ініціатив і надання грантів. Свою місію фонд визначає як ініціювати і підтримувати форми культурного вираження і взаємодії, що дають можливість людям реалізувати спільне майбутнє в Європі. Отже, можна констатувати, що проект стає формою культурного вираження і міжнародної співпраці.

Фонд запустив кілька загальноєвропейських програм великого масштабу, зокрема «План Європа 2000» (Plan Europe 2000); координував освітні програми Європейської комісії Erasmus (1987-1995), Eurydice (1980-2001) і Tempus (1992-1993); започаткував багато проектних ініціатив, таких як East-West Parliamentary Practice Project, Art for Social Change (у співпраці з Фондом «Відкритого суспільства») та ALMOSTREAL (<https://uk.wikipedia.org/wiki/>).

На сьогодні склалась як європейська, так і міжнародна практика фінансової підтримки демократичних (проєвропейських) процесів країн, що розвиваються і, відповідно, розповсюдження європейської культури, європейських цінностей, відбувається шляхом започаткування і реалізації певних програм. Наприклад, у межах програми Європейського Союзу «Креативна Європа», метою якої є розвиток сектору культурних і креативних індустрій у країнах Європи, посилення конкурентоспроможності європейської аудіовізуальної продукції, а також забезпечення промоції і захисту культурного та мовного розмаїття, з 2014 до 2020 року на підтримку європейських проєктів було виділено 1,46 мільярда євро (<https://creativeeurope.in.ua/p/about>).

Особливу увагу представляють механізми і форми надання фінансування. Здебільшого це стратегія

допомоги, яка визначає пріоритети та завдання, механізми реалізації та показники для оцінки її ефективності. Наприклад, Європейською Комісією в тісній співпраці з українською владою була розроблена Стратегія ЄС щодо України на період 2007-2013 рр., яка визначала основні цілі Європейського Союзу щодо допомоги Україні. У рамках зазначеного стратегічного документа щодо України приймалися відповідні річні програми дій.

Отже, на основі стратегії розробляються щорічні програми - проєкти та/або проєктні пропозиції. Отже, співпраця відбувається через реалізацію програм та проєктів. Проєктно-програмний підхід, з одного боку, дає змогу з більшою ефективністю здійснювати планування, реалізацію, моніторинг, а також оцінювати результати впровадження міжнародної допомоги, з іншого - створює умови для розповсюдження проєктної культури. Упродовж останніх десятиліть міжнародними донорами розроблено процедури та методологічні принципи щодо підготовки проєктів та управління ними. Дотримання цих процедур не є обов'язковим для тих, хто подає заявки на здобуття гранта. Проте їх застосування, а завдяки цьому і використання досвіду попередників, зменшує ризик допущення помилок, які виникають на етапі написання проєкту, тим самим підвищуючи шанси на отримання коштів для його реалізації [7].

Цілком природно, що це передбачає певну підготовку тих, для кого проєктна діяльність є новою, тобто створюються умови для розповсюдження «європейської проєктної культури» в інших регіонах шляхом цілеспрямованого формування когорти її носіїв. Варто зауважити, що певні програми зорієнтовані саме на підвищення освітнього рівня в цьому напрямі.

Так, одна з освітніх програм Європейського Союзу - програма імені Жана Моне - має за мету підвищення рівня знань та поінформованості суспільства в ЄС та поза його межами з питань європейської інтеграції через стимулювання викладання, дослідницької діяльності з європейської інтеграції, зокрема стосунків ЄС з іншими країнами та міжлюдського ті міжкультурного діалогу. Починаючи з 2007 року, програму Жана Моне інтегровано в більш загальну Програму навчання впродовж життя (Lifelong Learning Programme) нарівні з такими освітніми програмами, як, наприклад, Еразмус Мундус.

У рамках програми Жана Моне Європейський Союз виділяє кошти університетам на започаткування викладання дисциплін, пов'язаних з тематикою європейської інтеграції та розвитку наукової діяльності в зазначеній сфері. Дисципліни загалом стосуються розбудови європейської спільноти, європейського права, європейської економіки, європейської політики, історії європейської інтеграції тощо. Але окремо ведеться і робота, спрямована на формування проєктної культури: популяризацію проєктної діяльності й розповсюдження європейського досвіду написання проєктних заявок (<https://www.tempus.org.ua/uk/events/919-trening-z-napisanna-projektnih-zajavok-programi-tempus-.html>).

Отже, генеза європейської проектної культури на соціальному рівні має певні змістовні етапи та напрями: від зародження методу проєктів і започаткування проектної діяльності в освітній сфері, у сфері практичної підготовки, розробки системи управління проєктами в публічній сфері, міжнародній діяльності, до створення інституцій та організації процесу її цілеспрямованого формування.

Формування проектної культури на рівні її носія - людини, тісно взаємопов'язано зі становленням і розвитком особистості, її підготовки до конкретної (професійної) діяльності або життєдіяльності загалом. І в цьому контексті, про що було зазначено вище, проектну культуру необхідно розглядати на особистісному рівні як систему ціннісних діяльнісно-рольових (знання, вміння, навички, компетентності) та особистісних (властивості, здібності, рівень мислення та самосвідомості) характеристик людини, що формуються і розвиваються та які забезпечують успішність її проектної діяльності як однієї з основних форм інноваційного перетворення дійсності.

Аналіз зарубіжних та вітчизняних джерел з питань контенту професійної підготовки свідчить з одного боку, про великий науковий інтерес до цього питання, з іншого - про певні напрацювання у визначенні та характеристиці складових проектної культури, які необхідно формувати на рівні особистості, зокрема йдеться про такі, як-от:

- технічні навички та компетентності (знання технології, методи конкретної дисципліни, такі як інженерія, інформаційні системи та ін.); навички управління; організаційні навички; навички лідерства та міжособистісної взаємодії (S. El-Sabaa, E. Zavadskas, Z. Turskis, J. Tamošaitienė, V. Marina, R. Katz, V. Anantmula, M. Thomas, Y. Fan);
- комунікативні якості (B. Zulch, W. Seng Lei, M. Skitmor);
- аналітичні та контекстні знання; навички адміністрування (планування, виконання, контроль/оцінка), вирішення проблем (J. Brill, M. Bishop, A. Walker);
- інтелектуальні, емоційні та синергетичні навички (L. Rasmussen, M. Hansen, P. Jacobsen);
- адаптивність/інноваційність/гнучкість; знання з безпеки на робочому місці; знання законодавства; навички управління часом, витратами, ризиками (W. Seng Lei, M. Skitmor) та ін.

На думку науковців і педагогів-практиків, організація освіти в школі, університетах на засадах проектного підходу, упровадження програм підготовки молодого покоління до проектної діяльності не тільки забезпечує якість освіти, але й створює необхідну основу для подальшої успішної професіоналізації. Результати опитування серед 2,5 мільйона студентів у Сполучених Штатах Америки показали, що участь студентів у проектно-дослідницькій діяльності робить їх ще більш конкурентоспроможними на ринку праці, вигідно відрізняє серед інших і сприяє отриманню більш високої заробітної платні [17].

Отже, активними «учасниками» передачі накопиченого досвіду з підготовки та реалізації проєктів, інституційними

елементами системи формування проектної культури є заклади освіти всіх рівнів. Ця робота реалізується шляхом використання проектного підходу до організації освітнього процесу, упровадження проектного підходу до управління навчальним закладом, залучення учасників освітнього процесу до проектної діяльності, упровадження відповідних освітніх програм.

Так, наприклад, Міжнародна рада стандартів навчання, виконання та інструктажів (IBSTPI) включила управління проєктами у перелік 23 компетенцій дизайнерів і визначила «Менеджер проєкту» як одну з нових спеціальностей, зокрема у галузі навчального дизайну [21], а Асоціація освітніх комунікацій та технологій (АЕСТ) включила управління проєктами до стандартів з акредитації освітніх програм у цій галузі (Стандарти акредитації Програми з навчальних комунікацій та навчальних технологій, 2001 р.) [18].

Яскравим прикладом формування проектної культури у вітчизняному освітньому просторі є освітня діяльність Запорізького національного університету, що здійснюється в межах проєкту Erasmus+: Jean Monnet actions – 587321-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE «European Project Culture» відповідно до розробленої концепції за трьома напрямками: фандрайзинговим, інформаційно-аналітичним та навчально-організаційним.

Фандрайзингова діяльність спрямована на пошук зовнішніх джерел фінансування для реалізації проєктів; сприяння налагодженню прямих контактів між виконавцями проєктів та представниками виробничої і соціальної сфер; надання методичних рекомендацій та організаційного супроводу розробки і реалізації проєктів та ін.

Інформаційно-аналітична діяльність передбачає інформаційну підтримку проектної діяльності студентів і співробітників ЗНУ, установлення інформаційного зв'язку з органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, організаціями, установами, громадськими об'єднаннями, бізнес-структурами тощо. Цей напрям роботи передбачає моніторинг проєктів та грантів, формування портфеля проєктів, узагальнення і поширення інформації про вітчизняні та міжнародні проєкти і програми, популяризація результатів і досягнень університету у сфері проектної діяльності та ін.

Навчально-організаційна діяльність спрямована на впровадження нових технологій, форм і методів навчання, які, з одного боку, забезпечують підготовку до проектної діяльності, з іншого передбачають використання проектного підходу до організації підготовки. Це, зокрема:

- організаційно-методична допомога виконавцям проєктів на початковій стадії їх діяльності;
- залучення науково-педагогічних працівників до роботи в проєктних групах, а також як наукових керівників (консультантів) проєктів;
- введення проектної діяльності в освітні програми як одну з форм підсумкового контролю (написання студентами випускних кваліфікаційних робіт у вигляді проєктів);

- проведення навчальних тренінгів та семінарів, курсів підвищення кваліфікації, уведення у навчальні плани спеціальностей дисципліни з проєктної діяльності;
- створення проєктних груп на факультетах та кафедрах із розробки та реалізації проєктів;
- організація і проведення науково-методичних і практичних семінарів щодо написання проєктів;
- залучення студентів та аспірантів до участі у (внутрішніх і зовнішніх) конкурсах проєктів та ін.;
- упровадження в процес підготовки курсу «Основи європейської проєктної діяльності», який розрахований на студентів і аспірантів гуманітарних, природничих і технічних спеціальностей, традиційно не охоплених програмами з розвитку європейських студій та який включає як теоретичну, так і практичну підготовку.

Висновки та перспективи дослідження

Отже, можна констатувати, що, по-перше, на сьогодні сформувався зрозумілий контент європейської проєктної культури (проєктна діяльність як цінність і форма інноваційного перетворення дійсності; визначений перелік ціннісних діяльнично-рольових та особистісних характеристик людини, які забезпечують успішність її перетікання); по-друге, визначені основні шляхи і напрями її формування (від упровадження проєкту/проєктної діяльності як методу навчання, засобу досягнення мети до результату професійної підготовки); по-третє, створені інституції та активізовані процеси її розповсюдження і формування як на рівні соціальному, так і особистісному.

Перспективними напрямами подальших досліджень є наукове обґрунтування категорії «європейська проєктна культура», систематизація її змісту, розробка і впровадження науково-методичної системи її цілеспрямованого формування в умовах професійної підготовки.

Література

1. Агранович В. Б., Моисеева А. П. Проектный менеджмент в социальной сфере: учеб. пособ. Томск: Изд-во ТПУ, 2008. 160 с.
2. Бережна Л. Проектна культура як основний спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. №3. С.1-9.
3. Дюков В. М., Пьянкова Г. С. Формирование проектной культуры: введение в проблему. *Современные наукоемкие технологии*. 2010. № 9. С. 80-83.
4. Ковешникова Н. А. Парадигмы проектной культуры. *Дизайн в культуре. Международный журнал исследований культуры*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/paradigmy-proektnoy-kultury> (дата звернення: 04.04.2019).
5. Молчанова В. Європейський досвід використання методу проєктів та організація навчального проєктування в освітніх закладах України. *Humanitarium*. 2018. Т. 40, Вип. 2. С.54-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdpu_2018_40_2_9.
6. Огієнко О. Тенденції розвитку проєктної технології у зарубіжній педагогіці ХХ століття. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. №1. С. 31-38.
7. Основи грантрайтингу та управління проєктами в публічній сфері : метод. рек. для органів влади та недерж. орг-цій / авт. кол.: В. В. Белявцева, А. І. Гнатенко, О. С. Зінченко та ін.; за заг. ред. О. В. Кулініча. Харків: Золоті сторінки, 2017. 148 с.
8. Психологія управління соціальною організацією: навч. посіб. / О. І. Гура, Т. Є. Гура. Запоріжжя: КПУ, 2013. 168 с.
9. Сидоренко В., Брехунець А. Сутність поняття проєктної культури. *Гуманітарний вісник. Педагогіка*. 2013. № 28. С. 270-278.
10. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навч. посіб. Рівне: Овід, 2012. 352 с.
11. Чемерис А. Розроблення та управління проєктами у публічній сфері: європейський вимір для України: практ. посіб.; «Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO»». Київ.: ТОВ «Софія-А», 2012. 80 с.
12. Ченобытов В. А., Коваленко Н. С. Основы проектной культуры. *Акмеологический подход в профессиональной подготовке специалистов на факультетах технологии и предпринимательства*. СПб.: ГУПМ, 2002. С. 116-123.
13. Шаповалова О. А. Філософська рефлексія феномену соціального проєктування. *Вісник НТТУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2014. Вип.1. С. 66-71.
14. Шихваргер Ю. Г. Метод проєктів в професійному обучені педагогов: монографія. Новосибирск: Изд-во. НГПУ, 2013. 142 с.

15. Abdullah W., Ramly A. Does successful project management equates To project success? Icci 2006. URL: http://eprints.utm.my/id/eprint/648/1/CM_53%5B1%5D._Does_Successful_PM._Wan_Maimun.pdf (дата звернення: 12.07.2019)
16. Anantatmula V., Thomas M., Fan Y. A longitudinal study of the required skills of project managers. *The journal of modernproject management*. 2014. January - April P. 55-65. URL: <https://www.researchgate.net/publication/262564235> (дата звернення: 12.07.2019)
17. Baimukhambetova B., Nauryzbaevna E., Li E., Baizhanova S., Bekmagambetova M., Sapieva M., Pchelkina T. Preparation of Students of Pedagogical Universities to Guide the Project-Research Activity of Pupils. *Iejme - Mathematics education*. 2016. Vol. 11. No. 7. P. 2177-2185.
18. Jennifer M., Brill M., Bishop A. W. The Competencies and Characteristics Required of an Effective Project Manager. A Web-Based Delphi Study. Manuscript in Press, Educational Technology Research & Development. URL: https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=itls_facpub (дата звернення: 18.09.2019)
19. Knoll M. Jahre lernen am Projekt. Zur Revision unseres Geschichtsbildes. *Pedagogik*. 1993. № 7-8. P. 58-63.
20. Rasmussen L., Hansen M., Jacobsen P. Using facilitative skills in project management. International Association for Management of Technology. In IAMOT 2013 Proceedings. URL: https://orbit.dtu.dk/files/55725397/Iamot_paper_facilitation_2013.pdf (дата звернення: 12.07.2019)
21. Richey R., Fields D., Foxon M. Instructional design competencies: The standards (No. IR-111). Syracuse, NY: ERIC Clearinghouse on Information & Technology. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED453803.pdf> (дата звернення: 18.09.2019)
22. Seng Lei W., Skitmor M. Project management competencies: a survey of perspectives from project managers in South East Queensland. January 2004 READS. URL: <https://www.researchgate.net/publication/27465322> (дата звернення: 12.07.2019)
23. Zavadskas E., Turskis Z., Tamošaitienė J., Marina V. Multicriteria selection of project managers by applying grey criteria. *Technological and Economic Development of Economy*. 2008. 14 (4), P. 4. 62-477.